

Puugid varitsevad

SVEN ARBET

Puuk ei ole putukas, vaid ämblikulaadne – sugulane ämblike ja skorpionidega.

Puuk on meie sega- ja lehtmetsade, puisniitude ja heinamaade elanik. Maailmas leidub mitusada liiki puuke. Eestis levinud puugiliikidest on haiguste levitajatena ohtlikud võsapuuk (*Ixodes ricinus*), keda võib leida kogu Eestis, ja laanepuuk (*Ixodes persulcatus*), kes elutseb Läänemaal, Pärnumaal, Valgemaal, Võrumaal, Põlvamaal, Viljandimaal, Tartumaal, Jõgevamaal ja Ida-Virumaal.

Võsapuuk eelistab elutsemiseks niiskeid ja varjulisi kohti. Sageli leidub teda tiheda alusmetsaga hõredates sega- ja lehtmetsades, metsaservadel ja puisniitudel.

Laanepuuk elab põlistes okas- ja segametsades. Ta varitseb tiheti rohukõrrel mõnikümne sentimeetri maapinnast kõrgemal ja ootab sobiva ohvri möödumist.

Puuk on sõna otseses mõttes pimeloom ehk siis silmitu. Arvatakse, et puugil aitab oma ohvrit leida ja rünnata mööduva looma või inimese väljahingatavas õhus leiduv süsinikdioksiid või temast lähtuv soojus. Või siis liikumishäälde ja õhuvool taimestikust.

Oma arengus teeb puuk läbi kolm faasi: vastne, nümfi ja täiskasvanud puuk. Puugi elutsükkel on lühike, tavaliselt kaks-kolm aastat. Selle aja jooksul kasvab ta 3–4 mm pikkuseks.

Igas arengustaadiumis toitub puuk ühe korra, vajades vaid mõne tilga verd. Toit seedib paar päeva kuni nädala, seejärel võib puuk talvituda ja jõuda järgmisesse arengustaadiumi.

Enne kui puuk asub verd imema, laseb ta oma kidadega varustatud iminoka kaudu haavasse natuke sülg. Sülg toimib osaliselt tuimestus-

vahendina, mis muudab hammustuse valutuks ja märkamatuks. Samas sisaldab see ka vere hüübimist takistavat ainet.

Puugihooaeg kestab tavaliselt aprillist oktoobrini, kuid pehme talv võib seda oluliselt pikendada. Puuk muutub aktiivseks, kui ööpäeva keskmine temperatuur on +5 kraadi.

Puukentsefaliidi viirus

Puukentsefaliidi viirust (ingl k *Tick-Borne Encephalitis* ehk TBE) leitakse imetajate, eelkõige väikeste näriliste verest. Nakatunud puugil leidub viirust süljenäärmetes ja süljes. Puukide vahendusel võib nakkus levida inimesele.

Puukentsefaliidi viirusega nakatumisel ilmnevad üks kuni kaks nädalat pärast puugihammustust gripisarnased haigusnähud: kerge palavik koos pea- ja lihasvaludega. Vaevused kestavad kuni nädala ja seejärel enamik inimesi tervistub.

Umbes igal kolmandal nakatunud tungib viirus aga edasi aju ja ajukelmetesse. See avaldub haiguse ägenemises: kõrge palavik, tugev peavalu, kuklakangestus, oksendamine, uimasus ja üldine halb enesetunne. Puukentsefaliidi diagnoos pannakse vereproovi ja seljaajuvedeliku analüüsi põhjal. Spetsiifilist ravi puukentsefaliidi vastu pole. Küll annab haiguse läbipõdemine eluaegse immuunsuse, s.t haigestutakse ainult kord elus.

Puukborrelioos

Puukborrelioosi põhjustab bakter, mida leidub puugi seedekanal. Rootsist tehtud uuringud on näidanud, et borreliabakterit kannab ligi 30% puukidest. Kuid risk pärast puugihammustust haigestuda on vaid üks sajast.

Erinevalt puukentsefaliidist, mille puhul viirus antakse edasi kohe hammustuse hetkel, kulub borrelianakkuse saamiseks enamasti kaks ööpäeva või kauem, kuni naha külge kinnitunud puugi pisikud inimesele üle kanduvad.

Kõige tavalisem borrelianakkuse sümptom on nahalööve, mis tekib hammustuskohal ühe kuni nelja nädala pärast. Tüüpiline on algul paarisentimeetrise läbimõõduga punetav laik, mis pidevalt laieneb. Varem või hiljem lööve kaob.

Harvemini tekivad haigusnähud närvisüsteemis, liigestes või mõnel juhul ka südames. Neile sümptomitele ei pruugi alati eelneeda tüüpilist nahalöövet. Närvisüsteemi sümptomid võivad ilmneda mõne nädala kuni kuu möödumisel nakatumisest. Haigusnähud on: väsimus, peavalu, iiveldus, kehakaalu langus, kerge palavik, valud kätes, jalgades, kuklas või seljas. Võib esineda ka ühepoolset näonärvi halvatus. Mõnikord tekib mitu aastat pärast borrelioosi põdemist käe- või jalalabadel lillakas nahakahjustus tui-kava valu või tuimustundega.

Puukborrelioosi diagnoos pannakse haigusloo ja vereanalüüsides põhjal. Vahel tuleb täpse diagnoosi määramiseks analüüsida ka seljaajuvedelikku. Kindlaks tehtud borrelianakkust ravitakse antibiootikumidega. Pärast läbipõetud borrelioosi immuunsust ei teki. Vaktsiini puukborrelioosi vastu Eestis veel pole.

Erlihhioos

Puugid võivad levitada ka bakterit, mis varem arvati olevat ohtlik ainult koertele, hobustele, veistele ja lamastele. Viimastel aastatel on kindlaks tehtud, et *ehrlichia* võib põhjustada haigusi ka inimestel.

Tavaliselt tekitab nakkus nõrku gripitaolisi sümptomeid ning kaob iseenesest, aga võib mööduda ka ilma haigusnähtudeta. Mõnel juhul võivad erlihhoosi haigusnähud olla ka enam väljendunud. Diagnoos pannakse vereproovi põhjal. Haigust ravitakse antibiootikumidega, vaktsiini selle vastu veel pole.

Praegu on olemas võimalus vaktsineerida ainult ühe puukide poolt ülekantava haiguse – puukentsefaliidi vastu. Õnneks on inimeste teadlikkus aasta-aastalt tõusnud ja üha rohkem inimesi vaktsineerib ennast.

Allikas ja loe lisaks: www.puuk.ee